

UDC: 821.133.1+82.091

ОБРАЗ ЖІНКИ В МАНІФЕСТИ В. ДЕ СЕН-ПУАН «MANIESTE DE LA FEMME FUTURISTE. RÉPONSE À F.T. MARINETTI»

Данило Рега

Кандидат філологічних наук, доцент,
Кафедра світової літератури і порівняльного літературознавства,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (УКРАЇНА),
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
e-mail: danylo.reha@pnu.edu.ua

РЕФЕРАТ

Мета. Статтю присвячено аналізу образу жінки в маніфесті французької письменниці Валентіни де Сен-Пуан. **Дослідницька методика.** Для дослідження використано біографічний і зіставний методи дослідження. Використання цих методів дозволило проаналізувати взаємозв'язки між італійською і французькою літературами на початку ХХ ст., а також навести «причинність» появи першого маніфесту італійського футуризму в Франції. **Результати.** З'ясовано специфіку поглядів французької представниці футуризму В. де Сен-Пуан щодо жінки та її ролі в суспільстві, виходячи з загальних постулатів футуризму. Відзначені як спільні, так і відмінні типологічні риси в вищезгаданому аспекті. **Наукова новизна.** Вперше в вітчизняному літературознавстві звертається увага на творчість В. де Сен-Пуан, а також вперше перекладаються її маніфести українською мовою. **Практичне значення.** Дана стаття може бути використана для подальшого дослідження історії і теорії футуризму, а також його зіставлень із іншими мистецькими напрямками. Наукові результати дослідження можуть бути використані під час написання курсових, дипломних і інших наукових проектів.

Ключові слова: образ, жінка, футуризм, фемінізм.

THE IMAGE OF WOMAN ACCORDING TO «THE MANIFESTO OF FUTURIST WOMAN (RESPONSE TO F. T. MARINETTI)» BY V. DE SAINT-POINT

Danylo Reha

Ph.D in Philology, Lecturer,
Department of World Literature and Comparative Literary Criticism,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (UKRAINE),
76018, Ivano-Frankivsk, 57, Shevchenka str.,
e-mail: danylo.reha@pu.if.ua

ABSTRACT

Aim. The article deals with the analysis of the image of a woman in the manifesto of the French writer Valentine de Saint-Point. **Methods.** In our research were used the following methods: biographical and comparative. The use of these methods made it possible to analyze the *сшттусешшт* between Italian and French literature at the beginning of XX century and also to indicate the «causality» of appearance of the first manifesto of Italian futurism in France. **Results.** In the article has been specified the views of the French representative of futurism V. de Saint-Point regarding woman and her role in society. based on the general principals of futurism. Also, have been noted both common and distinct typological features in the aforementioned aspect. **Scientific novelty.** For the first time in Ukrainian literary criticism is paid attention to the creative works of V. de Saint-Point and also for the first time her manifestoes are translated into Ukrainian language. **The practical significance.** The results of this paper can be used for further research of the history and theory of futurism, as well as its comparison with other artistic movements.

Key words: image, woman, futurism, feminism.

У 1912 році вийшов у світ маніфест Валентини де Сен-Пуан – французької поетеси, художниці, драматурга, однієї із перших представниць футуризму в Франції під назвою «Manifeste de la femme futuriste. Réponse à F. T. Marinetti» («Маніфест жінки-футуриста. Відповідь Ф. Т. Марінетті»). Це, водночас, була полеміка з Ф. Т. Марінетті у питанні ролі жінки в суспільстві, а також презентація власних поглядів щодо цієї проблеми. Футуризм був більше ніж напрям у мистецтві, адже його представники прагнули, щоб він проник в усі сфери людського життя: від літератури до культури споживання їжі, від музики до укладу життя. Відтак, футуризм відкритий до досліджень зусебіч, зокрема: А. Вудс [8], Д. Охана [2], К. Пінкус [4]) досліджують вплив футуризму на ідеологію фашизму; М. Кірбі [1], В. Кірбі [1] та К. Пінкус [4] у своїх дослідженнях звертають увагу на модель футуристичного способу життя, на розвиток футуристичної моди та футуристичної кухні.

Насмілимося стверджувати, що футуризм серед усіх інших «-ізмів» першої третини ХХ століття був найбільш багатостороннім напрямом у свій сутності.

Різноманітні зовнішні та внутрішні контакти, що стимулювалися прихильниками футуризму, уможлилювали популяризацію останнього й впливати на літератури країн світу. Завдяки різного роду міжлітературним контактам футуризм швидко почав набирати популярність. Лідер італійського напрямку Ф.Т. Марінетті, будучи адресантом, своїми численними поїздками й презентаціями прагнув вплинути на національні літератури, повернути митців країн із Європи до лав футуризму.

Через географічну близькість Італії і Франції, багатовікові літературні контакти та взаємовпливи, а також зовнішні зв'язки Ф. Т. Марінетті з французькими літературними колами спричинили появу першого маніфесту футуризму не в Італії, а у Франції. Цю країну було обрано не випадково, адже Ф. Т. Марінетті провів свою молодість у Франції і до 1909 року писав винятково французькою мовою. Він мав романтичні взаємини з Розою Фатін – дочкою багатого паші, яку хотів використати у власних інтересах, зокрема – щоб батько Рози переконав редактора газети «Le Figaro» («Фігаро») надрукувати його маніфест. У той час Франція була найбільш прогресивною країною Європи, вона диктувала моду, з легкістю приймала і поширювала все нове і тоді незнане, особливо в галузі мистецтва. У Парижі він зближується із членами журналу «La Plume» («Ручка»), які вплинули на тоді ще поета-початківця і познайомили його із принципами білого вірша. Такі зовнішні впливи сприяли формуванню психології майбутнього поета-футуриста. Саме в журналі «La Plume» друкувалася і В. де Сен-Пуан. Можливо, вона була знайома з Ф. Т. Марінетті саме через спільну діяльність в межах журналу «La Plume».

Під впливом прочитання першого «Футуристичного маніфесту» Ф. Т. Марінетті, а також, що цілком вірогідно, через безпосереднє спілкування, французька футуристка Валентина де Сен-Пуан видає у 1921 році маніфест «Manifeste de la femme futuriste. Réponse à F. T. Marinetti» («Маніфест жінки-футуриста. Відповідь Ф. Т. Марінетті»), у якому порушує водночас важливу, як на той час, і не близьку конкретно для італійських футуристів проблему – роль

жінки у тогочасному суспільстві. Автор, на відміну від італійських футуристів, заявляє про єдність між чоловіком і жінкою: «Більшість жінок не є ані начальниками, ані підлеглими для більшості чоловіків. Вони всі є рівними. Вони всі заслуговують на презирство [...] Абсурдно ділити людство на чоловіків та жінок. Воно складається тільки із маскулінного та фемінного. Кожен супермен, кожен герой, незважаючи на те, наскільки він епічний, геніальний, сильний, є величезним уособленням раси та епохи тільки тому, що він складається із жіночих і чоловічих елементів, фемінності й маскуліності» [6, с. 110] (тут і далі переклад наш. – Д. Р.). В. де Сен-Пуан доводить усупереч суспільній моделі італійського футуризму, а також моделі стосунків чоловіка та жінки, що остання може бути такою ж сильною, незалежною і відігравати таку ж важливу роль в історичному процесі, як і чоловік. Як приклад, вона перелічує відомих жінок, які залишили вагомий слід в історії людства: Жанна д'Арк, Жанна Ашетт, Клеопатра. Жінка, як і чоловік, може бути духовно сильною, що дасть їй змогу зрівнятися з ним або стати вище за нього.

На думку В. де Сен-Пуан, кожна жінка «повинна володіти не лише жіночими чеснотами, а й чоловічими; інакше вона є дівчиною, а не жінкою» [6, с. 110]. Новий тип жінки – це жінка з сильним характером, позбавлена романтичної складової своєї натури, здатна самотужки дати виклик суспільству.

Позаяк цей маніфест у своїй назві декларує «відповідь Ф. Т. Марінетті», то цікаво буде провести певні паралелі між думками В. де Сен-Пуан та італійським футуристом. Із дослідження А. Тешо «Italian Futurist Women» [7] можна зробити висновок, що якогось однозначного ставлення до жінок у Ф. Т. Марінетті не було: вона для нього була і жаданою (футуристичне есе «Come si seducono di donne» («Як спокусити жінку»)), і винною у стримуванні світового прогресу. Як пише А. Тешо, цитуючи слова Ф. Т. Марінетті: «Кожна жінка є особливою по-своєму, і кожна жінка може бути різною залежно від людини, яку вона любить. Жінка також може бути різною залежно від навколишнього середовища й атмосфери любові. Таким чином, кожна жінка пропонує себе в найрізноманітніших аспектах, але вона повинна бути прийнята такою, як вона є» [7, с. 4].

На тлі важливості фемінного в розвитку суспільства В. де Сен-Пуан виводить особливий образ жінки, який не відповідає традиційним поглядам. Сентиментальному жіночому началу вона протиставляє концепцію «sur-femme» («над-жінка»). Ця концепція схожа не тільки на ніцшеанську про надлюдину, але й типологічно подібна до розробленого італійськими футуристами образу «людини-кентавра», який також генетично пов'язаний із вченням Ф. Ніцше. Хочеться відзначити, що подібна концепція присутня, на думку, С. Павличко, у творчості української письменниці О. Кобилянської [3].

Цікавою є позиція В. де Сен-Пуан щодо такого явища, як фемінізм. У своєму маніфесті вона зазначає, що «фемінізм – це політична помилка. Фемінізм – це інтелектуальна помилка з боку жінки, помилка, яку її інстинкт згодом визнає» [6, с. 111] й згодом додає, що «жінка повинна бути або матір'ю

або коханкою. Справжні матері завжди будуть посередніми коханками, а коханки не будуть хорошими матерями через надлишок чеснот» [6, с. 112].

У 1913 році В. де Сен-Пуан видає доповнення до свого дебютного маніфесту під назвою «Manifeste Futuriste de la Luxure» («Футуристичний маніфест пристрасті»). Цілком ймовірно, що рік різниці між виходом першого маніфесту В. де Сен-Пуан і цього доповнення був для авторки вкрай важким, адже, як свідчать перші слова цього документу: «Це відповідь нечесним журналістам, які перекручують фрази, щоб висміяти Ідею; жінкам, які думають лише про те, як я наважилася про все це сказати; тим, хто вважає, що Похоть – це не що інше, як гріх; тим, хто знаходить пристрасть гріхом, так само як у Гордості бачимо Марносластво» [5, с. 130].

У цьому доповненні до основного документу, авторка продовжує розглядати жінку на одному рівні із чоловіком, а також, як і інші представники футуризму, вводить поняття «культу тіла»: «Ми повинні свідомо бажати тіла, як і будь-якої іншої речі», «ми повинні ввести пристрасть у твори мистецтва» [5, с. 132]. Зазначимо, що в подальшому еротизм як модус любовної моделі футуризму досить по-різному буде використовуватися на практиці представниками футуризму інших країн Європи, головно це стосується слов'янського футуризму (Росія, Україна, Польща). На думку В. де Сен-Пуан, пристрасть є рушійною силою світового прогресу та невід'мною частиною жінки.

Загалом, два маніфести В. де Сен-Пуан охоплюють ще один соціальний аспект першої третини ХХ ст. – роль жінки в суспільстві. Те, що представниця французького футуризму розглядала жінку як рівню чоловікові, тим самим протиставляючи власні футуристичні моделі італійським, пояснюється не тільки самою особою автора (фемінний тип наратора), а й тим, що у Франції після революції 1871 р. свобод стало більше, жінка стала відігравати важливу роль у суспільстві порівняно з попередніми історичними епохами, відтак В. де Сен-Пуан передбачає проблему гендеру, тому розглядає суспільну модель футуризму крізь призму суспільнотворчої функції жінки, а також модель стосунків між чоловіком і жінкою в цій площині.

В. де Сен-Пуан обстоювала ідею розвитку та взаємодії чоловічого та жіночого начал у процесі розвою тогочасного суспільства, і саме в такій кооперації французька футуристка вбачала сенс футуризму. Безумовно, що саме через контактні зв'язки був даний старт футуризму в цій європейській літературі, але він у ній не прижився. Безпосередньо контактуючи з французькою літературою, Ф. Т. Марінетті намагався утвердити футуризм у Франції, проте ані його публічні виступи, ані протекція французьких футуристів, не забезпечили потрібного ефекту. В. де Сен-Пуан написавши «Маніфест жінки-футуриста» і «Футуристичний маніфест пристрасті» під впливом першого маніфесту Ф. Т. Марінетті, все ж полемізує із ним, таким чином не погоджуючись із питанням ролі жінки в суспільстві. Якщо Ф. Т. Марінетті вважав, що жінка не повинна приймати участі у формуванні суспільства, вона позбавлена «маскулінної» сили, відтак вона апріорі не здатна перебувати із чоловіком на одному суспільному рівні, то В. де Сен-Пуан закликала до повного рівноправ'я між чоловіком і жінкою, в чому вбачаємо

типологічну відмінність щодо одного з ключових понять між двома футуризмами. Понад те, французженка бачила відмінний від Ф. Т. Марінетті сенс самого футуризму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kirby M., Kirby V. *Futurist Performances*. New York : PAJ publications, 1986. 336 p.
2. Ohana D. *The Futurist Syndrome : Volume III of the Nihilist Order*. Sussex Academic Press, Hardcover, 2010. 206 p.
3. Павличко С. Фемінізм. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основа», 2002. С. 218–228.
4. Pinkus K. *Futurism: Proto Punk? The Niuean Pop Cultural Archive*. Дата оновлення : 10.01.2020. URL: <https://www.unknown.nu/futurism/protopunk.html> (дата звернення: 14.01.2020).
5. Saint-Point V. *Futurist manifesto of Lust. Futurism: an anthology*. New Heaven & London : Yale University Press, 2009. P. 130–133.
6. Saint-Point V. *The Manifesto of Futurist Woman (response to F. T. Marinetti)*. *Futurism : an anthology*. New Heaven & London : Yale University Press New, 2009. P. 109–113.
7. Tesho A. *Italian Futurist Women. Forum on Public Policy : A Journal of the Oxford Round Table* 5. No. 1. P. 1–18. Дата оновлення : 10.01.2020. URL: <https://www.thefreelibrary.com/Italian+futurist+women.-a0253058151> (дата звернення: 14.01.2020).
8. Woods A. *Italian Futurism and Fascism. How an artistic trend anticipated a counterrevolutionary tendency // In Defence of Marxism*. Дата оновлення: 10.01.2020. URL : <http://www.marxist.com/italian-futurism-fascism.htm> (дата звернення: 14.01.2020).

REFERENCES

1. Kirby, M. and Kirby, V. (1986), *Futurist Performances*, PAJ publications, New York, 336 p. (in English).
2. Ohana, D. (2010), *The Futurist Syndrome: Volume III of the Nihilist Order*, Academic Press, Hardcover, Sussex, 206 p. (in English).
3. Pavlychko, S.D. (2002), *Feminism [Feminism]*, Osnova, Kyiv, 322 p. (in Ukrainian).
4. Pinkus, K., “Futurism: Proto Punk?”, available at: <https://www.unknown.nu/futurism/protopunk.html> (in English).
5. Saint-Point, V. (2009), “Futurist manifesto of Lust”, in Rainey, L., Poggi, Ch., Wittman, L. (Ed.), *Futurism: an anthology*, Yale University Press, New Heaven & London, pp. 130-133 (in English).
6. Saint-Point, V. (2009), “The Manifesto of Futurist Woman (response to F.T. Marinetti)”, in Rainey, L., Poggi, Ch., Wittman, L. (Ed.), *Futurism: an anthology*, Yale University Press, New Heaven & London, pp. 109-113 (in English).
7. Tesho, A. (2010), «Italian Futurist Women», *Forum on Public Policy: A Journal of the Oxford Round Table* 5, No. 1, Summer, available at: <https://www.thefreelibrary.com/Italian+futurist+women.-a0253058151> (in English).
8. Woods, A. (2003), «Italian Futurism and Fascism. How an artistic trend anticipated a counterrevolutionary tendency», *In Defence of Marxism*, available at: <http://www.marxist.com/italian-futurism-fascism.htm> (in English).

